

Ks. dr hab. Jerzy Kostorz, prof. UO
Katedra Katechetyki i Teologii Pastoralnej
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego
ul. Drzymały 1a, 45-342 Opole

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr lic. Angeliki Wiech

ROLA SPORTU WE WSPÓŁCZESNYM WYCHOWANIU

MŁODZIEŻY KATOLICKIEJ W POLSCE

**napisanej w Katedrze Teologii Pastoralnej i Nauk Pomocniczych UKSW pod kierunkiem ks.
prof. dr. hab. Jana Kazimierza Przybyłowskiego**

Edukacja poprzez sport oznacza zarówno proces kształcenia jak i wychowania w sporcie i dla sportu, ale także poprzez sport, do życia społecznego, do kultur, do życia w nowej Europie, do globalizacji świata, do tolerancji. Oznacza to, iż wychowanie poprzez sport powinno realizować nie tylko cele czysto sportowe, lecz także pozasportowe, wierząc, że doznania poznawcze i emocjonalne, nabyta wiedza, umiejętności, nawyki, doświadczenia i przekonania będą przenoszone na inne obszary życia społecznego. Istotną rolę w nadawaniu edukacyjnego wymiaru sportowi odgrywają nauczyciele, wychowawcy, trenerzy, animatorzy sportowi, od których zależy czy będą potrafili wykorzystać sport jako narzędzie realizacji wymienionych wartości i ideałów. Sport jest bowiem potencjalnie dobry, ale jego prawdziwa wartość ujawnia się dopiero w kulturowej praktyce. W procesie wychowania sport może być traktowany dwojako. Po pierwsze, jako środek wychowania i wówczas mamy do czynienia ze zjawiskiem wychowania przez sport. Po drugie zaś, jako cel wychowania i wtedy mamy do czynienia z wychowaniem do sportu, a sport ma tutaj charakter społeczno-kulturowy. Wychowanie przez sport, dzięki któremu wpływamy na rozwój osobowości, może przybierać różne wymiary. To między innymi wychowanie do zwycięstwa, porażki, bezinteresowności oraz zasady *fair play*.

W ową potrzebę nieustannej refleksji nad możliwością wykorzystania sportu w procesie wychowywania młodego pokolenia oraz ciągłego udoskonalania jego metod i form, połączonych z przekazem wiary katolickiej, wpisuje się właśnie niniejsza dysertacja autorstwa pani mgr lic. Angeliki Wiech, pt. *Rola sportu we współczesnym wychowaniu młodzieży katolickiej w Polsce. Studium pastoralne*.

Mając na uwadze przytoczone powyżej myśli z wdzięcznością należy przyjąć napisaną przez panią mgr lic. Angelikę Wiech dysertację. Przy tej okazji należą się również słowa podziękowania dla promotora niniejszej rozprawy, ks. prof. Jana Przybyłowskiego, za zgodę na taki temat i bardzo fachowe poprowadzenie w ukazaniu zawartej w temacie problematyki.

Tytuł, problem i problematyka rozprawy

Tytuł rozprawy *Rola sportu we współczesnym wychowaniu młodzieży katolickiej w Polsce. Studium pastoralne*, nie tylko w sposób jasny i precyzyjny informuje o problemie rozprawy, ale równocześnie dookreśla badany przedmiot, którym nie jest „młodzież jako taka”, ale „katolicka młodzież w Polsce”. Tu rodzi się pytanie, dlaczego tylko „...młodzieży katolickiej...”, skoro i tak ankieta obejmowała młodych ludzi, bez względu na wyznaniowe rozróżnienie?

Określając cel rozprawy Autorka, odwołując się do myśli papieża Jana Pawła II zauważa, że *ludzkość pokłada nadzieję w młodzieży, gdyż od niej zależy kształt przyszłości oraz że młodzież jest także nadzieją dla Kościoła* (s. 6). Jednocześnie stwierdza, iż współczesna młodzież, pomimo tkwiącego w niej ogromnego potencjału, musi się mierzyć z wieloma trudnościami mogącymi hamować bądź degradować jej rozwój (postmodernizm, New Age, subkultury, ideologie przeciwne Bogu i chrześcijaństwu oraz ogólnoswiatowe programy niszczące „wartości”). Dezorientacja w świecie wartości, skutkująca zagubieniem sensu życia, rodzi więc ogromną potrzebę troski o młodych, z jednej strony otwartych na to, co podaje im świat, z drugiej zaś nieustannie poszukujących prawdy. Młodość, to ważny okres życia, w którym dorastający człowiek kształtuje i odkrywa pełnię swej tożsamości (zob. s. 12). W tym kontekście Doktorantka dostrzega szansę dla Kościoła, który jako autorytet i „drogowskaz”, może pomóc w rozwoju i kształtowaniu tożsamości młodego człowieka, ukierunkowując go na dobro. Pomocą w realizacji tego wyzwania wychowawczego ma być przestrzeń aktywności fizycznej, jaką jest sport. Dlatego celem podjętych badań w niniejszej dysertacji jest *poszukiwanie nowych obszarów działalności Kościoła w tym środowisku, zwłaszcza związanych z organizowaniem wydarzeń sportowych, które są ważną płaszczyzną integralnego rozwoju człowieka* (s. 6).

W kontekście tak sformułowanego celu, Doktorantka w umiejętny sposób artykułuje problem, który zwięźle przedstawiła w formie pytania: *Czy i w jaki sposób sport wpływa na wychowanie młodzieży katolickiej w Polsce?* Po czym precyzuje sześć szczegółowych pytań badawczych istotnie nawiązujących do problematyki rozprawy (s. 33-34).

Przedstawiając we Wstępie wyniki przeprowadzonej kwerendy, Doktorantka potwierdza, że udało jej się dotrzeć do licznych publikacji autorów polskich i zagranicznych, których opracowania zawierają różnorodne spojrzenie na funkcje, jakie sport pełni w wychowaniu młodzieży oraz na filozoficzne i aksjologiczne podstawy sportu, niejednokrotnie odnosząc się do procesu wychowawczego realizowanego na płaszczyźnie Kościoła (s. 30). Tym niemniej, wartość i oryginalność niniejszej dysertacji przejawia się w tym, jak czytamy na s. 31, iż *oparta jest na empirycznych wynikach badań własnych, których głównym tematem jest rola sportu w wychowaniu młodzieży katolickiej w Polsce* (s. 31).

Metoda, struktura i treść rozprawy

Rozprawa obejmuje 355 stron wydruku komputerowego. Praca właściwa składa się ze spisu treści (s. 2-3), wykazu skrótów (s. 4-5), wstępu (s. 6-32), pięciu rozdziałów (s. 33-285),

zakończenia (s. 286-294), bibliografii (s. 295-322), wykazu tabel i rysunków (s. 323-329) oraz aneksu zawierającego kwestionariusz badań ankietowych (s. 330-355). W pracy tej rangi, jaką jest rozprawa doktorska, podejmująca ważną problematykę udziału Kościoła w wychowaniu młodzieży przez sport, z pewnością dobrze byłoby zamieścić również obcojęzyczne streszczenie.

Wyjaśniając sposób przeprowadzenia badań Autorka zaznacza na wstępie, że praca ma charakter interdyscyplinarny, jako że łączy zagadnienia dotyczące sportu, wychowania i duszpasterstwa. W przeprowadzeniu badań ankietowych Doktorantka posłużyła się metodą socjologiczną, a do analizy ich wyników wykorzystwała metodykę statystyki. Wyniki ilościowe zostały następnie poddane interpretacji teologiczno-pastoralnej z wykorzystaniem metody analizy krytyczno-porównawczej, syntetyzowania i wnioskowania (s. 35). Badania własne, z wykorzystaniem kwestionariusza, przeprowadzone były w okresie od grudnia 2018 do kwietnia 2019 roku (s. 35). Miały one charakter ogólnopolski, a grupę badawczą stanowiło 1075 osób. Uczestnikami badań byli przedstawiciele polskiej młodzieży katolickiej w wieku od 12 do 21 lat. Zdecydowana większość badanych była wyznania rzymskokatolickiego (89,9%), tylko nieliczni uczestnicy byli innych wyznań (1,2% wyznania prawosławnego; 0,5% wyznania protestanckiego; 2,8% deklarowało inne wyznanie), zaś 5,6% nie deklarowało związku z żadnym wyznaniem (s. 38).

Struktura pracy obejmuje pięć rozdziałów. Pierwszy, na który składają się cztery podrozdziały, zawiera opis metodologiczny badań. W pierwszym paragrafie zaprezentowany został problem badawczy i szczegółowe pytania badawcze (co zostało opisane powyżej). Drugi opisuje wykorzystane w dysertacji narzędzia i metody badawcze. W kolejnym podrozdziale Autorka charakteryzuje badaną grupę młodzieży, rozpatrując ją pod wieloma aspektami: płci, wieku, miejsca zamieszkania, stosunku do wiary, przynależności do wyznania, zależności wiary respondentów od wiary rodziny, osobistej sprawności fizycznej respondentów, kondycji fizycznej z uwzględnieniem płci respondentów oraz typów szkół, do których uczęszczają respondenci. Ostatni podrozdział pierwszego rozdziału koncentruje się na szczegółowych zagadnieniach dotyczących zastosowanego w dysertacji narzędzia badawczego, jakim był kwestionariusz ankiety. Przedstawiona respondentom ankieta zawierała 73 pytania, które skoncentrowane były na kluczowych kwestiach dotyczących roli sportu w wychowaniu młodzieży katolickiej: integralności wychowania, aspektach i potrzebach wychowawczych, funkcji wychowawczej Kościoła, atrakcyjnej dla młodych przestrzeni sportu, aksjologii i rozwojowej wartości sportu oraz aktualnych propozycjach Kościoła wykorzystujących sport w duszpasterstwie i wychowaniu.

W drugim rozdziale, pt. *Wychowanie skupione na integralnym rozwoju człowieka*, Doktorantka zwraca uwagę na konieczność ukazywania wychowania, które skoncentrowane jest na integralnym rozwoju człowieka. Treść rozdziału przedstawia w trzech odsłonach: 1. Integralna wizja człowieka; 2. Dojrzałość człowieka celem wychowania; 3. Wychowanie drogą do świętości. W części teoretycznej pierwszego paragrafu Autorka wyjaśnia i doprecyzowuje rozumienie kluczowych pojęć, jakimi są: człowiek, ciało, dusza i psychika. Przesławia historyczny rozwój koncepcji człowieka od czasów przedchrześcijańskich (Tales z Miletu, Heraklit, Sokrates, Platon,

Arystoteles, Epikur, Plotyn), poprzez to, jaki powyższe kwestie kwestie ujmuje Stary i Nowy Testament, Ojcowie Kościoła i sobory, aż po stanowiska współczesnych filozofów i psychologów (Viktor E. Frankl, Max Scheler). Szczegółowa analiza tego zagadnienia pozwoliła Doktorantce na wyciągnięcie istotnego wniosku, iż człowiek jest jednością ducha, duszy i ciała, a co za tym idzie, rozwój człowieczeństwa w owym potrójnym wymiarze jest przez Doktorantkę analizowany w kolejnych rozdziałach w kontekście wykorzystania sportu w wychowaniu młodzieży. W części empirycznej Autorka przeprowadza analizę odpowiedzi ankietowanych osób, przed którymi postawiono kilka ważnych pytań: *Jak można dbać o własny rozwój fizyczny? W jaki sposób można rozwijać własny charakter (psychikę)? Jak rozwijać własną duchowość? W jaki sposób sport wpływa na rozwój człowieka?* Wnioski skłaniają Autorkę do stwierdzenia, że sport pozytywnie wpływa na rozwój młodzieży, a co za tym idzie, stanowi niezwykle cenny i ważny potencjał wychowawczy w procesie dojrzewania. W drugim podrozdziale Autorka wpieryw opisuje i wyjaśnia podstawowe pojęcia. Są nimi: wychowanie, dojrzewanie, rozwój, dojrzałość i duchowość, a także relacja pomiędzy dojrzałością a rozwojem. Dalej skupia uwagę na autorytetach (matka, ojciec, wychowawca, nauczyciel, ksiądz, trener, siostra zakonna), które odgrywają istotną rolę w rozwoju badanej młodzieży, ze względu na możliwość uczenia się od nich przez przykład i naśladowanie. Stąd ankietowa, w jakiej brała udział młodzież, zawierała pytanie dotyczące największych (najważniejszych) autorytetów w ich życiu. W podsumowaniu badań Doktorantka zwróciła uwagę, że największy wychowawczy wpływ na młodzież mają rodzice i dalsza rodzina, ale zaraz po rodzinie młodzież wskazuje na księży. Pomimo iż sport nie stanowi dla młodzieży głównej przestrzeni wychowawczej, lecz bardziej kojarzy się z przyjemnością i zaspokajaniem potrzeb hedonistycznych, to jednak jest ważnym miejscem wspomagającym ich całościowy, osobisty rozwój. Stąd powyższe treści wskazują Kościołowi nie tylko na potrzebę wspierania młodzieży w procesie dojrzewania, ale także na konieczność wspierania rodziny, która jest najważniejszym miejscem ich rozwoju. W ostatnim podrozdziale Autorka przedstawia różnorodne modele świętości i ukazuje, jak rozumiano świętość na przestrzeni wieków, począwszy od Starego Testamentu, a skończywszy na wskazaniach Soboru Watykańskiego II. Wnioski Doktorantka zawiera w stwierdzeniu, że świętość w rozumieniu katolickim to nie tyle wypełnianie praktyk religijnych, co praktyka miłości – miłości Boga i człowieka (s. 86-88). Przeprowadzone badania ankietowe, dotyczące m.in. preferencji wartości, czynników wspomagających człowieka w drodze do świętości oraz źródeł wymagań moralnych, pozwoliły na wyciągnięcie ciekawych wniosków. Badania pokazały, że młodzież otrzymuje podstawową wiedzę moralną na temat wartości i wzorców do naśladowania przede wszystkim w rodzinie. Niepokoi jednak wysoki poziom stawiania przez młodzież siebie jako autorytet moralny oraz niski udział wychowawców (świeckich i duchownych) w określaniu wymagań moralnych, co wskazuje na kryzys tej grupy zawodowej w wychowaniu moralnym badanej młodzieży (s. 95). Niepokoi też bardzo małe zaufanie do Kościoła. Duszpasterze, katecheci, wychowawcy i nauczyciele tracą autorytet wychowawczy, co jest wyraźnym objawem kryzysu osób i instytucji, które tradycyjnie wspomagały rodziców w ich funkcji wychowawczej (s. 96).

W rozdziale trzecim Autorka pracy omówiła podmiotowe i przedmiotowe aspekty wychowania. Pierwszy podrozdział poświęcony został osobom zaangażowanym w proces wychowania. Bardziej szczegółowo przybliżony został proces wychowania wraz z jego zasadniczymi celami, na który wpływ mają zarówno wychowawca, jak i wychowanek. Autorka zaznacza, że w procesie realizacji wychowania pedagog jest podmiotem, a wychowanek przedmiotem wychowania. Podczas gdy ten pierwszy pełni rolę mentora, doradcy, sędziego, planisty, to drugi jest jego odbiorcą i adresatem. Z tego tytułu proces wychowania stawia przed wychowawcą poważne wymagania, które mają nie tylko charakter obiektywny, ale także stanowią je oczekiwania samych wychowanków. Badania ankietowe omawiane w niniejszym paragrafie dotyczyły m.in. oczekiwań respondentów względem wychowawców, partnerów młodzieży w rozmowach o sporcie, członków rodziny uprawiających sport, ćwiczeń sportowych z którymś z członków rodziny, a także opinii respondentów na temat kapłanów organizujących wydarzenia sportowe. Wyniki ankiet pokazują, że dla młodzieży nauczyciel, katecheta czy ksiądz nie są dobrymi partnerami do rozmów o sporcie. Młodzi ludzie najczęściej rozmawiają o sporcie we własnym gronie. Osobistym przykładem motywującą ich do uprawiania sportu najbliżsi członkowie rodziny – najczęściej są to ojcowie, matki i bracia. Widać też wyraźnie, iż księża organizujący wydarzenia sportowe pełnią tutaj rolę pomocniczą. Ich otwartość w kontaktach z młodymi ludźmi i umiejętność prowadzenia dialogu młodzież uznała za cechy najważniejsze. Wynika stąd, że młodzież ceni ich jako osoby towarzyszące im w ich zaangażowaniu w działania sportowe. Drugi paragraf Autorka poświęciła oczekiwaniom wychowanków wobec procesu wychowawczego. Wpierw przedstawiła wypracowane na przestrzeni historii zasady towarzyszące wychowaniu. Z kolei w badaniach za pomocą ankiety młodzież odpowiedziała na pytania dotyczące m.in. procesu wychowania, ich zainteresowań, wartości w sporcie i tematów poruszanych podczas spotkań sportowych organizowanych przez Kościół. Interpretując wyniki ankiet Autorka zaznacza, że po raz kolejny wskazują na ważną dla młodego człowieka kwestię relacji wychowawczej. Najważniejsza dla wychowanka jest dobra komunikacja i zrozumienie przez wychowawcę. W ślad za tym idzie konieczność podmiotowego traktowania i indywidualizacji w procesie wychowawczym. Młody człowiek pragnie być dostrzegany, potrzebuje akceptacji i bliskości rodziny, przyjaciół, autorytetów. Największym zainteresowaniem młodych ludzi jest muzyka i sport. Co ciekawe, za sportem opowiedziało się dwa razy więcej respondentów niż za Internetem i grami komputerowymi, co wskazuje na to, iż młodzież woli realne „boisko” od wirtualnej „sieci”. Z ankiet wynika również, iż młodzież interesuje się sportem ponad trzykrotnie bardziej niż wiarą czy Kościołem. Płyne stąd wniosek, by w przyszłości uwzględnić w przestrzeni wychowania i duszpasterstwa wykorzystanie przestrzeni sportu. W trzecim podrozdziale Doktorantka skupiła się na metodach i formach wychowawczych. Na wstępie wyjaśniła kluczowe pojęcia i dokonała podziału oddziaływań wychowawczych. Następnie omówiła fazy rozwojowe procesu socjalizacji. W jednym z pytań w kwestionariuszu badań młodzież mogła wskazać, co ich zdaniem ma największy wpływ na wychowanie. Okazało się, że najsilniej na wychowanie wpływa rodzina, potem rówieśnicy, życie oraz szkoła. Dopiero w dalszej kolejności młodzież wskazała na Kościół.

Oprócz metod, Doktorantka wskazała także na różnorodne formy wychowania, np. przez zabawę, sztukę, działalność społeczną, działalność indywidualną, zespołową czy zbiorową. Także wychowanie poprzez sport jest formą stosowaną w pedagogizacji (zob. s. 135). Kolejne pytania skierowane do młodzieży w ankiecie dotyczyły m.in. źródła zachęt do uprawiania sportu przez młodzież, sukcesów sportowych członków rodziny, sposobów wychowania przez Kościół młodego człowieka, zachęty ze strony duszpasterzy do uprawiania przez młodzież sportu. Podsumowując zebrane odpowiedzi Autorka pracy zaznacza, iż zdaniem młodzieży Kościół nie wykorzystuje dostatecznie możliwości apostołatu i ewangelizacji przy pomocy sportu. Większość badanej młodzieży ma świadomość, że Kościół nie angażuje się w działania sportowe, a jeżeli organizowane już są kościelne imprezy sportowe, to zwykle są to inicjatywy lokalne. Wyraźne niezdecydowanie młodzieży w jasnym określeniu działalności sportowej organizowanej przez Kościół ma źródło w postrzeganiu Kościoła jako instytucji *stricte* religijnej. Podsumowując Doktorantka podkreśla, że duszpasterze powinni zachować właściwe proporcje swojej działalności zbawczej i uzupełniającej. Kościół może angażować się w działalność sportową, wspierany przez rodziców, nauczycieli i wychowawców, a przede wszystkim specjalistów – trenerów, co powinno się odbywać w łączności z ważną dla młodego człowieka grupą rówieśniczą. Tym niemniej obecnie w Kościele, poza pojedynczymi propozycjami, brakuje systemowych rozwiązań wykorzystujących aktywność sportową w wychowaniu oraz duszpasterstwie młodzieży.

Przedmiotem badań w rozdziale czwartym był sport jako forma aktywności fizycznej kształtująca całego człowieka. Autorka podzieliła go na cztery podrozdziały. Najpierw opisała rolę sportu w rozwoju fizyczności (1 podrozdział), następnie w rozwoju psychiki (2 podrozdział), trzeci ukazywał rolę sportu w kształtowaniu dojrzałości społecznej, zaś czwarty w rozwoju duchowości. Pierwszy paragraf podejmuje zagadnienie wpływu sportu na rozwój cech fizycznych młodego człowieka. Doktorantka zaznacza, że w obszarze szeroko rozumianego wychowania, oprócz pracy i nauki, jest również miejsce na zabawę, która z założenia nie prowadzi do stworzenia czegoś, lecz jej efektem jest stan relaksacji człowieka. Aktywność fizyczna pozwala łączyć przestrzeń nauki, zabawy i pracy nad sobą. Zagadnienia teoretyczne podjęte przez Autorkę w niniejszym paragrafie dotyczyły m.in. aktywności ruchowej, wysiłku fizycznego, zdolności motorycznych oraz sprawności fizycznej w kontekście dojrzewania i rozwoju osobowościowego. Za sprawą pytań umieszczonych w ankiecie Doktorantka ubogaca niniejsze rozważania wnioskami empirycznymi. Z udzielonych odpowiedzi, dotyczących rozumienia sportu przez młodych wynika, że ich zdaniem w aktywności fizycznej zabawa powinna łączyć się z poprawą kondycji fizycznej. Co oznacza, że według ankietowanych sport jest tą działalnością, w której można połączyć zasadę użyteczności z zasadą przyjemności. Inne pytania zawarte w kwestionariuszu pozwoliły dowiedzieć się, na ile młodzież w ogóle zajmuje się sportem oraz w jakich formach aktywności najczęściej uczestniczy. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że młodzi uprawiają sport najczęściej rekreacyjnie, łącząc go z zasadą przyjemności. W odpowiedziach na pytanie dotyczące aktywności ruchowej, w której badana młodzież brała najczęściej udział, w pierwszym rzędzie wskazano na sporty drużynowe (piłka nożna, koszykówka, siatkówka), za nimi uplasowały się sporty

indywidualne (lekka atletyka, tenis, taniec, jazda konna). W mniejszym stopniu były to sporty zimowe (narty, snowboard) oraz sporty wodne (pływanie, kajaki, windsurfing). W drugim podrozdziale Autorka zajęła się rolą sportu w rozwoju ludzkiej psychiki. Podkreśla, że sport wpływa na rozwój psychiki w różnych jej obszarach. Wpływa na intelekt, temperament, charakter, tożsamość jednostkowa, uzdolnienia, emocje i uczucia, co ostatecznie kształtuje osobowość człowieka. Definiuje czym jest osobowość, szerzej opisuje jej składowe (zainteresowania, wartości, wzory zachowań, postawy) i zwraca uwagę, iż przestrzeń sportu stwarza idealne i atrakcyjne warunki do rozwoju osobowości (nabywania wartości, kształtowania charakteru, rozwijania indywidualnych predyspozycji oraz odgrywania konkretnych ról społecznych: sportowca, piłkarza, lekkoatlety, kapitana, przyjaciela, kibica czy trenera). Zaznacza, iż sport jest źródłem wartości nie tylko utylitarnych i witalnych, lecz kształtuje także sprawność intelektualną (sposobność, wyobraźnię, pomysłowość, kreatywność, uwagę, logiczne myślenie), rozwija wartości moralne (męstwo, sprawiedliwość, roztropność, umiarkowanie), kształtuje charakter, a także pozwala zaspokajać naturalne ludzkie potrzeby (więzi emocjonalnych, przyjaźni, samorealizacji, wiedzy i rozumienia, estetyczne, doświadczania emocji). Pytania skierowane do młodzieży i otrzymane odpowiedzi pozwoliły – po ich interpretacji – na wyciągnięcie cennych wniosków. Doktorantka zaznacza, że bardzo duży procent młodzieży wskazał na to, iż sport jest doskonałą przestrzenią do rozwoju wszelkich obszarów psychiki. Rozwija osobowość młodego człowieka, kształtuje jego charakter wzmacniając głównie wolę człowieka, tak ważną także na drodze do świętości, walki z wadami i rozwoju różnorodnych cnót. Stwarza tym samym przestrzeń do poznania siebie: swoich mocnych i słabych stron. Pomaga też rozwinąć zdolności koordynacyjne oraz stanowi miejsce wyrażania i kształtowania emocjonalności, która stanowi nie lada wyzwanie w burzliwym, młodzieńczym wieku (s. 184). Trzeci podrozdział podejmuje kwestię roli sportu w kształtowaniu dojrzałości społecznej młodych ludzi. Autorka podkreśla, że sport i współzawodnictwo jest od czasów starożytności sposobem wychowania dzieci i młodzieży, a co za tym idzie, integralne dojrzewanie człowieka należy uzupełnić o sferę społeczną. Płaszczyzna sportu stwarza bowiem bardzo dobre warunki wychowawcze i socjalizacyjne, wpływając na proces internalizacji wartości, wdrożenia do życia w społeczeństwie i przyjęcia określonych ról społecznych. W dalszej części Doktorantka przedstawia opisową definicję socjalizacji, wyróżnia obszary, gdzie dokonuje się uspołecznienie (rodzina, szkoła, miejsce pracy, społeczeństwo, religia) i zaznacza, że każda jednostka staje się w pełni człowiekiem poprzez interakcje z innymi ludźmi (s. 187). Ważnym obszarem, gdzie ma miejsce socjalizacja młodego człowieka, jest także sport. Uczy on opanowania własnych instynktów, dyscypliny społecznej, rozwija odpowiedzialność za drugiego człowieka oraz kształtuje umiejętność zespołowego współdziałania. Status sportowca jest pozytywnie odbierany w ocenie społecznej. Sportowiec staje się autorytetem i wzorem do naśladowania dla społeczeństwa. W części empirycznej Autorka przeprowadziła analizę odpowiedzi ankietowanych osób, przed którymi postawiono następujące pytania: *Co sprawia, że ktoś staje się dla Ciebie wzorem sportowca? Jakie masz podejście do zawodników z Twojej drużyny? Jak traktujesz swojego przeciwnika podczas rozgrywek*

sportowych? Uzyskane wyniki badań pozwoliły na wyciągnięcie kilku wniosków: - sport stanowi niezwykle cenną przestrzeń socjalizacji; - młodzieży współpracującej ze sobą zależy nie tyle na wygranej, co przede wszystkim na wzajemnej pomocy, dobrej zabawie i przyjaźni; - sport stwarza niezwykle przestrzeń rozwoju bezinteresownych, altruistycznych i szlachetnych wartości, a sportowe zmagania stanowią doskonałe przygotowanie do funkcjonowania młodego człowieka w społeczeństwie (s. 196). W ostatnim podrozdziale Autorka analizuje rolę sportu w rozwoju duchowości katolickiej młodzieży. Na wstępie przytacza pogląd na temat aktywności fizycznej, jaki zawarty jest w księgach Starego Testamentu, w Listach św. Pawła, nauce św. Tomasza z Akwinu i w Katechizmie Kościoła katolickiego. Zasadniczo Biblia pochwała aktywność fizyczną, a z drugiej strony przestrzega przed niezdrowym ubóstwianiem ludzkiego ciała. Sport nie może stać się ważniejszy od samego Boga i relacji z Nim. Interpretując pawłowy fragment z 1 Listu do Koryntian 9, 24–27, Autorka wyciąga wniosek, iż chrześcijanin powinien niezwykłe podjąć wszelkie wysiłki, aby stawać się lepszym, podobnym do Chrystusa i zdobyć wieczną nagrodę. Pomimo, że ów cel jest inny niż w sporcie, to jednak droga do niego jest podobna, a mianowicie prowadzi przez wielorakie trudności i zmagania. Konsekwencja w kształtowaniu ciała, obieranie właściwego celu i powiązane z tym wartości mogą kształtować predyspozycje pozwalające osiągać cele w duchowym wymiarze swego człowieczeństwa (s. 197). Zdaniem Autorki sport stanowi więc doskonałą przestrzeń dla rozwoju tego, co w człowieku duchowe i nieprzemijalne, jest przestrzenią kształtowania moralności, poprzez rozwój różnorodnych cnót, a zwłaszcza cnoty męstwa, która na gruncie religijnym jest niezbędna w wyznawaniu wiary (s. 206). W związku z powyższym pytania ankietowe w tym paragrafie obejmowały takie zagadnienia, jak: znaczenie wygranej w sporcie, wpływ sportu na rozwój wiary, przekazywanie wartości chrześcijańskich przez kluby sportowe prowadzone przez Kościół, bliższe poznanie Boga podczas wydarzeń sportowych organizowanych przez Kościół, edukacyjny charakter organizowanych przez Kościół wydarzeń sportowych w kierowaniu się nauką Ewangelii w życiu. Doktorantka określiła także korelacje między wskaźnikami znaczenia sportu w rozwoju dojrzałości społecznej, fizyczności, psychiki i duchowości. Uzyskana wiedza pozwoliła na wyciągnięcie kilku ważnych wniosków. Wskazania badanych, zapytanych o rolę Kościoła w przekazie wiary i innych wartości, okazały się mało optymistyczne. Bardzo wysoki procent młodych wskazał na obojętny stosunek Kościoła dotyczący rozwoju ich wiary podczas wydarzeń sportowych. Badania wykazały także potrzebę ewangelizacji w pracy wychowawczej i duszpasterskiej, gdyż – pomimo pewnych wysiłków – przestrzeń ta jest obecnie zaniedbana (s. 215-216).

Ostatni, piąty rozdział pracy został poświęcony analizie możliwości wykorzystania sportu w wychowaniu katolickiej młodzieży. W pierwszej części opisane zostały potrzeby młodzieży związane ze sportem. Prezentując treść tego podrozdziału Doktorantka skupiła uwagę na kilku zagadnieniach, które tematycznie skorelowane były z pytaniami zawartymi w kwestionariuszu: indywidualnych potrzebach, które zaspokaja sport, organizowanych przez Kościół wydarzeniach sportowych w kontekście ich wpływu na obrane przez młodzież cele życiowe, wpływie sportu

organizowanego przez Kościół na zmianę stosunku do osiągania celów, znaczeniu sportu dla uchronienia od wejścia w nałogi. Autorka zaznacza, że wyniki badań jakie udało się zebrać i przeanalizować stawiają przed Kościołem poważne wyzwania wychowawcze. Wyniki dotyczące wpływu Kościoła podczas organizowanych przez niego wydarzeń sportowych na obierane przez młodych cele nadające sens ich życiu wskazują na niski jego wpływ na ten ważny aspekt wychowania, mimo że Kościół posiada wszelkie ku temu atuty i jest to jego jedna z podstawowych misji (s. 229). Niezależnie od przedstawionych spostrzeżeń mocno doceniona została przez młodzież profilaktyczna i resocjalizacyjna rola sportu. Badania pokazały, że jedynie 9,1% zaprzeczyło temu profilaktycznemu wpływowi. Autorka pracy podkreśla, że wynika stąd postulat, by jeszcze bardziej świadomie wykorzystać w działalności Kościoła przestrzeń sportu, który stanowi niezwykle potężny potencjał wychowawczy, pozwalający na prawdziwy, integralny rozwój młodych pokoleń, a Kościołowi daje sposobność ukazywania młodym wartości najwyższych i nieprzemijalnych (s. 229-230). W drugim podrozdziale Doktorantka podjęła zagadnienie związane z aktualnymi propozycjami Kościoła z uwzględnieniem sportu. Podkreśla, że sport powszechnie wykorzystywany jest w różnego rodzaju działalności pastoralnej, jednak przede wszystkim w duszpasterstwie młodzieży. Duszpasterstwo młodzieży podejmuje wyzwania związane z integralną formacją człowieka wchodzącego w dorosłość, kształtowaniem jego sumienia, wiary, godności synów Bożych i innych wartości ewangelicznych. Autorka zwraca uwagę, że Kościół w Polsce, głównie skupiony na ludziach dorosłych, powinien bardziej zatroszczyć się o młodzież. Nie brak przy tym parafii, które przy okazji młodzieżowych wyjazdów rekolekcyjnych dbają również o to, by młodzież miała przestrzeń na sport i zabawy ruchowe (zob. s. 234). Oprócz parafii działalność duszpasterską połączoną ze sportem prowadzą niektóre zgromadzenia zakonne. Doktorantka przytacza szereg inicjatyw prowadzonych przez Zgromadzenie Księży Sercanów (s. 235-239) i Salezjańską Organizację Sportową SALOS RP (s. 239-240). W przypadku Sercanów aktywność sportowa młodzieży wyrażała się głównie w rajdach rowerowych, wycieczkach górskich, tańcu, jeździe konnej, narciarstwie, żeglarstwie, kajakarstwie i sportowej rekreacji. Natomiast SALOS RP kontynuujące misję św. ks. Jana Bosko z wykorzystaniem jego pedagogii boiska. Młodzież ma okazję spróbować swoich sił na boisku nie tylko w dyscyplinach indywidualnych, ale i drużynowych (piłka nożna, piłka siatkowa, koszykówka, tenis stołowy). Inne stowarzyszenia wykorzystujące sport w procesie wychowania młodzieży to Stowarzyszenie „Parafiada” oraz Katolickie Stowarzyszenie Sportowe. Autorka zaznacza, iż duże znaczenie w środowisku młodych polskich katolików ma również Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży. Z przedstawionych przykładów łączenia działalności pastoralnej ze sportem wynika, że młodzież katolicka w Polsce ma duże możliwości korzystania z różnych form towarzyszenia i pomocy w ich rozwoju fizycznym, psychicznym, duchowym i społecznym. W tym kontekście Doktorantka postawiła młodym katolikom kilka pytań związanych powyższą tematyką. Podsumowując wyniki ankiety Autorka zwraca uwagę na zastanawiający fakt rozbieżności między dość szeroką ofertą Kościoła, a wciąż zbyt małym z niej korzystaniem, ponieważ aż 40% młodych katolików nie brało udziału w żadnych wydarzeniach sportowych organizowanych przez Kościół, ani nie przynależy do żadnych

kościelnych grup czy stowarzyszeń. Ostatni podrozdział zawiera propozycje większego wykorzystania sportu w wychowaniu młodzieży katolickiej. Autorka przyznaje, że sport może odegrać dużą rolę w budowaniu autorytetu Kościoła, który umożliwia stworzenie przyjaznego środowiska i warunków do formacji duchowej i moralnej młodych katolików. W tym kontekście respondentom zadano pytanie: *Jakie podejście do sportu ma Kościół?* Interpretując odpowiedzi Doktorantka stwierdza, że młodzież oczekuje od Kościoła organizowania wydarzeń sportowych, gdyż można wtedy łączyć rozwój fizyczny z duchowym. Dla młodzieży sport może zatem stanowić pomoc w rozwoju wiary. Choć młodzież docenia autorytet moralny Kościoła, to jednak oczekuje większego zaangażowania w organizowanie zajęć sportowych z położeniem akcentu na możliwość całościowego rozwoju człowieka. Pozostałe pytania zadane młodzieży i omówione w tym podrozdziale stanowią konkretną podpowiedź lepszego wykorzystania sportu w duszpasterstwie. Interpretując przedstawione wyniki badań Doktorantka zwraca uwagę na zapotrzebowanie młodzieży na organizowanie przez Kościół wydarzeń z wykorzystaniem sportu. Badania działalności Kościoła w tym zakresie wykazały dość bogatą ofertę, z której korzysta młodzież. Najczęściej brała ona udział w wyjazdach rekolekcyjnych i zawodach parafialnych oraz luźnej rekreacji, podczas których młodzież preferuje sporty drużynowe (piłka nożna, siatkówkowa, koszykówka oraz różnorodne gry i zabawy ruchowe). Jednak pomimo szerokiego wachlarza propozycji i różnorodnych form, sport organizowany przez Kościół jest jednak często nieusystematyzowany, okazjonalny, bazujący na autorskich pomysłach pojedynczych osób – podsumowuje Autorka.

Dokonując ogólnej oceny struktury pracy należy zauważyć, że struktura korpusu pracy jest klarowna, logiczna i pozwala ująć zagadnienie wychowania polskiej młodzieży katolickiej z uwzględnieniem sportu integralnie i wszechstronnie. Na szczególną uwagę zasługuje nie tylko gruntowne przedstawienie zagadnień *stricte* teoretycznych, gdzie Autorka, w sposób szczegółowy i wyczerpujący oraz z dużą dozą naukowej wnikliwości, prezentuje badaną problematykę związaną z różnymi aspektami wykorzystania sportu we współczesnym wychowaniu młodzieży katolickiej w Polsce, ale również rzetelność związana z przeprowadzonymi badaniami empirycznymi, ich opisem, wynikami, interpretacją i wnioskami. Zarówno charakterystyka samego procesu wychowania skupionego na integralnym rozwoju człowieka, jego definicja i cele, podmiotowe i przedmiotowe aspekty wychowania, a także szczegółowe omówienie wpływu sportu na rozwój psycho-fizyczno-duchowy młodego człowieka, pozwoliły Doktorantce przygotować grunt dla wywodów skupionych już wyłącznie na zaprezentowaniu możliwości wykorzystania sportu w wychowaniu młodzieży. Niemniej jednak wydaje się, iż pomimo znacznej objętości rozprawy zabrakło mi w niej rozdziału bądź choćby paragrafu, które *stricte* ukazywałyby pastoralny wymiar sportu. Owszem, ta problematyka istotnie pojawia się w rozprawie, niemniej jednak w mojej ocenie wymagałaby uwypuklenia w osobnym punkcie.

Należy w tym miejscu stwierdzić, że postawione przez Doktorantkę na wstępie główne pytanie problemowe: *Czy i w jaki sposób sport wpływa na wychowanie młodzieży katolickiej w Polsce?* (wraz z pytaniami szczegółowymi), doczekało się wielowątkowej odpowiedzi oraz że

przeprowadzone badania zostały zwieńczone sukcesem i poparte ostateczną konkluzją zawartą w zakończeniu.

Oceniając stronę merytoryczną rozprawy trzeba powiedzieć, że pani Angelice Wiech, jak również Promotorowi rozprawy, należą się słowa uznania za podjęcie próby zreferowania niniejszego tematu pod kątem teoretyczno-empirycznym. W celu pogłębienia analizy podjętej w temacie Doktorantka wykazała się nie tylko fachową wiedzą teologiczną, ale także wiedzą z zakresu nauk społecznych, humanistycznych, medycznych, ścisłych i przyrodniczych. Już na wstępie pracy Autorka zaznacza, że ze względu na eksploracyjny charakter badań odstąpiła *od sformułowania hipotez badawczych na rzecz badania związków i zależności bez wcześniejszych założeń i tez* (s. 34). W tym kontekście Doktorantka za punkt wyjścia przyjęła ogólne twierdzenie, że *sport może odgrywać rolę pomocniczą w wychowaniu młodzieży katolickiej w Polsce*, co też skłoniło Ją do zbadania „możliwości wykorzystania aktywności fizycznej w działaniach pastoralnych Kościoła” (s. 29). Równocześnie pani Angelika Wiech wyraża nadzieję, że uzyskane wyniki przeprowadzonych badań *będą mogły być wykorzystane w odnowie i przystosowaniu duszpasterstwa młodzieży do aktualnej sytuacji społeczno-kulturowej i religijno-obyczajowej w Polsce* (tamże). Z przeprowadzonych przez Autorkę pracy badań wynika ogólna konkluzja, że w działalności duszpasterskiej Kościoła sport nie tylko może, ale i powinien odgrywać istotną rolę w wychowaniu młodzieży katolickiej w Polsce.

W związku z tym Doktorantce udało się wyprowadzić szereg szczegółowych wniosków:

- wychowanie realizowane w rodzinie staje się dziś niewystarczające, dlatego Kościół, pełniąc funkcje duszpasterskie, jest także jedną z instytucji wspierających rodziców w procesie wychowania młodych (s. 287),

- nie tylko psychika i duchowość, ale również ciało stanowi narzędzie, poprzez które wyraża się cały człowiek, dlatego aktywność sportowa, poza swym aksjologicznym wymiarem, stanowi dla młodych niezwykle atrakcyjną płaszczyznę, realizującą młodzieńcze potrzeby (s. 288),

- ogromną rolę wychowawczą i dorobek formacyjny wnoszą na grunt Kościoła zgromadzenia zakonne, które łączą duchowość rodzinną z przestrzenią duszpastersko-wychowawczą, troszcząc się o harmonijny rozwój młodzieży (s. 288).

- młodzież poszukuje sposobów harmonijnego rozwoju każdej ze swych sfer. Równie ważny jest rozwój fizyczny jak i psychiczny czy duchowy, choć pewien akcent pada jednak na potrzebę rozwoju charakteru i osobowości (s. 289),

- najlepszą, najbardziej wpływającą na młodzież instytucją wychowawczą jest rodzina, w drugiej kolejności Kościół i kapłani (s. 290),

- sport, pomimo iż nie jest dla młodzieży główną przestrzenią wychowawczą, lecz bardziej kojarzony jest z przyjemnością i zaspokajaniem potrzeb hedonistycznych, stanowi jednak bardzo cenną przestrzeń wspomagającą całościowy, osobowy rozwój, realizując także potrzeby wyższe młodych ludzi (s. 290),

- respondenci wskazywali na niski poziom zaangażowania Kościoła w przekaz wiary podczas organizowanych przez niego wydarzeń sportowych, bądź jego obojętny stosunek wobec

tych kwestii. Kościół powinien umiejętnie łączyć – z wykorzystaniem przestrzeni aktywności sportowej – sferę *profanum* i *sacrum*, jednocząc człowieka z człowiekiem oraz człowieka z Bogiem (s. 291),

- Kościół angażując się w różną działalność sportową (z pomocą rodziców, nauczycieli i wychowawców oraz trenerów) powinien łączyć podejmowane działania z ważną dla młodego człowieka, jego grupą rówieśniczą. Efektownym rozwiązaniem jest tutaj organizacja i prowadzenie przyparafialnych klubów, lig, grup i regularnych spotkań integrujących wszystkie ważne dla wychowanka grupy społeczne, w których się obraca, oraz tworzenie przestrzeni rozwoju ich życiowych pasji. Niemniej jednak analiza badań wskazuje, iż obecnie poza pojedynczymi propozycjami Kościoła brakuje systemowych rozwiązań wykorzystujących aktywność sportową w wychowaniu oraz duszpasterstwie młodzieży. Kościół powinien dowartościować sport i włączyć go do najważniejszych zadań uzupełniających w funkcji wychowawczej (s. 292),

- badania działalności Kościoła i jego wpływu wychowawczego z wykorzystaniem sportu wykazały bogatą ofertę, którą kieruje do młodych i z której ona korzysta (wyjazdy rekolekcyjne, zawody parafialne oraz luźna rekreacja). Szeroki wachlarz propozycji Kościoła ogranicza się jednak do często nieusystematyzowanej, okazjonalnej organizacji sportu przez Kościół, będącej wynikiem bardziej pojedynczych, autorskich pomysłów, niż dorobkiem całego Kościoła (s. 293),

- obecnie brakuje stałej formacji (ludzkiej i duchowej), która powinna być wzorowana na dorobku zwłaszcza rodzin zakonnych odznaczających się wspólnotowością rodzinną i dużym dorobkiem wychowawczym (s. 293),

- formacja młodzieży prowadzona przez Kościół powinna odbywać się głównie w parafii, która jest bliska rodzinie i całemu środowisku młodego człowieka, gdyż taka kooperacja przynosi najlepsze efekty wychowawcze (s. 293-294).

Na bazie analizy badań własnych Doktorantka w zakończeniu rozprawy kreśli autorski model wykorzystania sportu w wychowaniu młodzieży katolickiej w Polsce, w którym zwraca uwagę na:

- potrzebę nadania większej rangi sportowi będącemu ważnym czynnikiem wychowawczo-educacyjnym w Kościele, a co za tym idzie, promocję sportu w diecezjach i parafiach oraz pastoralne wskazania organizacji systematycznych wydarzeń sportowych z uwzględnieniem integralności wychowania,

- podjęcie trudu kształcenia kadr prowadzących sport w Kościele z wykorzystaniem uniwersytetów i uczelni katolickich tworzących propozycję studiów pedagogicznych uwzględniających kształcenie także przyszłych trenerów i animatorów sportu,

- kwestię podjęcia finansowania wydarzeń sportowych z funduszy wewnętrznych Kościoła i zewnętrznych: państwa, Unii Europejskiej itp.,

- oparcie działalności wychowawczej i korzystanie z dorobku przez zgromadzenia zakonne, które to formy, metody, sposoby i propozycje, powinno przenieść się na grunt całego

Kościół, tworząc propozycję regularnej, usystematyzowanej formacji stałej prowadzonej wobec młodych katolików.

Wczytując się w powyższe wnioski rodzi się kilka pytań, które chciałbym zarazem uczynić przedmiotem dyskusji w ramach publicznej obrony:

1. Jak powinna przebiegać formacja świeckich animatorów, którzy będą wykorzystywać sport w procesie wychowania?

2. W jaki sposób dokonać adaptacji np. Parafady czy tzw. salezjańskich Oratoriów św. Jana Bosco w rzeczywistość diecezjalnych ośrodków parafialnych?

Dobór źródeł i bibliografia

Należy podkreślić, że Autorka dysertacji umiejętnie skorzystała ze źródeł i literatury przedmiotu. Zarówno źródła, jak i opracowania, zostały dobrane precyzyjnie i wykorzystane w sposób bardzo rzetelny. Doktorantka uwzględniła w swojej pracy liczną i zróżnicowaną literaturę, grupując ją według klucza: 1. Źródła (Dokumenty Soboru Watykańskiego II; Nauczanie papieży; Dokumenty Stolicy Apostolskiej; Dokumenty Kościoła w Polsce; Akty prawne administracji państwowej oraz dokumenty międzynarodowe i lokalne), 2. Literatura przedmiotu, 3. Strony internetowe.

Z treści prezentowanej przez Doktorantkę można wnioskować nie tylko o czytanie w literaturze przedmiotu, ale i pełne pasji zainteresowanie zaprezentowaną tematyką, co jednoznacznie uwidacznia treść rozprawy. Bardzo pozytywnie należy ocenić fakt dotarcia przez Autorkę do bogatej literatury, jak również jej poprawne stosowanie.

Ocena formalna

Stronę formalną dysertacji należy ocenić bardzo wysoko. Praca została napisana zrozumiałym, poprawnym naukowo i stylistycznie, językiem polskim. Krótkie i rzeczowe zdania sprawiają, iż czyta się ją z łatwością, a co ważniejsze, z dużym zainteresowaniem. Już pierwsze strony wskazują, że praca została napisana przez osobę o bardzo dobrej umiejętności posługiwania się językiem polskim, która przez cały przebieg pracy wykazuje ten sam wysoki poziom umiejętności stylistycznych i językowych. Na pochwałę zasługują rzeczowe wprowadzenia do każdego rozdziału, jak również fakt, że Autorka z dużą starannością zadbała, aby każdy z rozdziałów posiadał szczegółowe i rzetelne podsumowanie. Jedynym mankamentem, na który należy wskazać, jest podsumowanie zawarte na końcu pierwszego rozdziału, które w żaden sposób nie nawiązuje do podejmowanej w nim problematyki. Ponadto w spisie treści (s. 2-3) brakuje numerycznego oznaczenia, na której stronie rozpoczyna się każdy rozdział dysertacji.

Należy podkreślić, że rozwój myśli w dysertacji jest logiczny i uporządkowany. Jasno nakreślone są związki i zależności zachodzące pomiędzy poszczególnymi kwestiami. Czytelnie i poprawnie interpretowane są źródła, a także dane i wyniki przeprowadzonych badań, obserwacji i analiz, dzięki czemu tworzą zwartą całość. To niewątpliwie zasługuje na duże uznanie i stawia

panią Angelikę Wiech w szeregu badaczy, którzy posiadają dobrze opanowany warsztat metodologiczny.

Nieliczne mankamenty, które pojawiają się w niektórych miejscach (s. 29 – niewłaściwa odmiana, prawidłowo: „współczesnym”; s. 33 – brak kropki na końcu zdania; s. 74 – użyte jest słowo „poniższy”, prawidłowo: „powyższy”; s. 121 – użyte jest słowo „Analizuj”, prawidłowo: „Analiza”; s. 236 – występują dwa wyrazy: serc/anów, prawidłowo „sercanów”; s. 291 – podwójny przecinek; s. 296 – brak kropki na końcu zdania) w żadnym stopniu nie umniejszają jednak wysokiej wartości przedstawionej do recenzji rozprawy. Drobne i nieliczne potknięcia stylistyczne, językowe i literowe wydają się być łatwe do wyeliminowania i nie zakłócają pozytywnego obrazu całości dysertacji.

Ocena końcowa

Podsumowując, mogę stwierdzić, że przedstawiona do recenzji praca w sposób syntetyczny przedstawia podjęty temat badawczy, stanowiąc ważny wkład w rozwój badań na gruncie styku teologii i nauk społecznych, medycznych, ścisłych i przyrodniczych. Praca badawcza pani Angeliki Wiech w sposób nowatorski podejmuje próbę ukazania wagi integralnego wychowania katolickiego młodego pokolenia ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni sportu i z pewnością może także stać się źródłem inspiracji dla innych jeszcze, bardziej szczegółowych analiz.

Uznaję rozprawę za przejaw i owoc rzetelnie opanowanego rzemiosła pracy naukowej. Doktorantka wykazała się dobrą znajomością różnorodnych specjalistycznych terminów, pojęć i zagadnień, umiejętnością naukowego formułowania własnych przemyśleń (korzystając poprawnie ze źródeł i rzetelnie dobranej literatury przedmiotu), opanowaniem odpowiedniego warsztatu naukowego, a także umiejętnością stosowania metod badawczych. To wszystko sprawia, iż recenzowana praca, mimo wykazanych nielicznych błędów, braków i niedoskonałości spełnia, zarówno od strony merytorycznej, jak i formalnej, wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w Ustawie „O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki” (z dnia 14 marca 2003 r. ze zmianami z dnia 15 lipca 2005 r.). Przedkładałam zatem Radzie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie wniosek o dopuszczenie mgr lic. Angeliki Wiech do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Opole, 18.10.2021 r.

DYREKTOR
Wydziału Katechetycznego
ks. dr hab. Jerzy Kostorz, prof. UO